

תני בברייתא: אלו השולחנות שהיו בהיכל בין מזרח ומערב היו נתונים, אורכן לאורך ההיכל, דברי רבי.

רבי אלעזר בי רבי שמעון אומר: בין צפון ודרום היו נתונים, אורכן לרוחב ההיכל

ואמרינן: מאן דאמר בין מזרח ומערב היו נתונים ניהא. ולא קשה עליו מידי. דאף דעשה שולחנות עשה שלמה כולחן [כולם] ראויין הם לשירות לסדר עליהם לחם הפנים שהרי כולם היו מסודרין במקומן — בצפון, כל אחד בראשו של חברו לאורך רוח צפון.

אלא, למאן דאמר בין צפון ודרום היו נתונים השלחנות, תקשי: הרי רחבו של ההיכל מצפון לדרום הוא עשרים אמה, והשלחן היה אמתיים ארכו ואמה רחבו, וכשנחשב מידת אורכן של עשרת השולחנות העומדים זה אחר זה, עולה כי מדתן היא עשרים אמה.

נמצא שהשלחנות תופסין את רוחב ההיכל מכותל צפון עד כותל דרום.

ונמצא אם כן שהשלחן לא היה כדינו בצפון אלא בדרום, כיון שמחצית השולחנות היו בדרום ומחציתן בצפון, ואין כולן ראויין לסידור השולחן.

וכן יקשה למאן דאמר זה. כי נמצא גם כן יח-א שמנורה מונחת בצפון.

שהרי להך מאן דאמר גם עשרת המנורות

שנאמר: "ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית ה': את מזבח הזהב, ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב". ומשמע שעל שולחן אחד בלבד היה מסודר לחם הפנים.

רבי יוסי בי רבי יהודה אומר: על כולן היה מסדר הלחם, פעמים בזה ופעמים בזה, ולא היו מקפידין לסדרו על השלחן שעשה משה דווקא. לפי שנאמר בספר דברי הימים: "ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית האלהים, ואת מזבח הזהב, ואת השולחנות, ועליהם לחם הפנים".

ומשמע שעל כולם היה יכול לסדר את לחם הפנים.

ותנא קמא, הסובר שעל שולחן אחד היה מסדר, מפרש להאי קרא ד"את השולחנות ועליהם לחם הפנים" דמיירי בשני השולחנות שהיו בפתח ההיכל, שהניחו עליהם את הלחם בכניסתו וביציאתו [מנחות צט א].

עתה דנה הגמרא כיצד סודרו השולחנות שבהיכל:

האם היה אורכן נתון לאורך ההיכל, ונמצא ראשן האחד למערב וראשן השני למזרח, והיו נתונים כולן ראשו של זה בצד סופו של זה לאורך הכותל הצפוני של ההיכל.

או שאורכן של השולחנות היו נתונים לרוחב ההיכל בין הדרום לצפון.

שמקטירים אותם בשבת, אך אם התעכב הלחם על השולחן מחמת שלא היה להם לשבת הבאה, אין חובה להקטיר אותם בשבת.

אך לגירסא שמשאירים על השולחן את

ולפי זה מבוארת הוכחת הגר"ח [בכתבים] שחיוב הקטרת הבזיכים אינה מחובת סדרי עבודת יום השבת אלא מחובת העבודה של הבזיכים כשלעצמן, אלא שבאופן רגיל יוצא

ובולן] השלחן, המנורה ומזבח הזהב] היו נתונים משליש הבית ולפנים.

כשנחשב את ההיכל שהיה ארכו ארבעים אמה עם קדש הקדשים שארכו עשרים אמה נמצא שישים אמה.

ומזבח הזהב, שהיה לסוף עשרים אמה מן פתח ההיכל, נתון הוא משליש הבית ולפנים [כולל קדש הקדשים], שהוא חציו של ההיכל.

וכן השלחן והמנורה היו נתונים לשליש הבית, שהוא חציו של היכל, כמבואר לעיל.

ועתה מבארת הגמרא את הקושיא מברייתא זו על הסובר שבין צפון לדרום היו השולחנות נתונים.

קטני מיהא, שהיה השלחן משוך שתי אמות ומחצה מן הכותל. והאיך יתכן זאת למאן דאמר שבין צפון לדרום היו השולחנות מונחים?

והרי אורך עשרת השולחנות יחד הוא עשרים אמה וכל רחבו של היכל כך הוא, ולא נותר כלל מקום פנוי שנוכל למשוך ולהרחיק את השלחן מן הכותל.

ומוכת, שבין מזרח ומערב היו נתונים.

ועתה באה הגמרא לבאר את ענין המנורות שעשה המלך שלמה:

עשר מנורות עשה שלמה.

שעשה שלמה [כמבואר להלן] היו נתונים בין צפון לדרום [דלא מסתבר לחלק בין המנורות לשולחנות]. ונמצא שאף הם מחציתן בצפון, ואין שווין כולן לשירות, שהרי מנורה מקומה בדרום.

ועוד קשה להך מאן דאמר שבין צפון לדרום היו מונחים:

והא תני: השלחן היה נתון בהיכל מחצי הבית ולפנים, שארכו של ההיכל היה ארבעים אמה והשלחן היה נתון מחצי ההיכל ולפנים היינו בעשרים האמות הסמוכות לקודש הקדשים, כשהוא משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה כלפי הצפון, כדי שישאר רווח פנוי להילוך שני הכהנים שהיו נושאים את שני סדרי לחם הפנים. שלהילוך שני אנשים בעינין שתי אמות ומחצה.

ומנורה כנגדו בדרום. דכתיב "נכח השלחן", זה כנגד זה, ואף היא היתה משוכה מהכותל הדרומי שתי אמות ומחצה, כמידת השלחן.

ומזבח הזהב היה נתון באמצע אורך הבית, בסופן של העשרים אמה הראשונות שהיו בהיכל.

ונמצא שהוא חולק את הבית מחציו ולפנים. והיה המזבח משוך קימעה [מעט] מן השלחן והמנורה כלפי חוץ, לכיוון פתח ההיכל שבמזרח. שהרי השלחן והמנורה אף הם היו באמצע הבית אך משוכין היו כלפי פנים בתחילת העשרים אמה הפנימיות, הסמוכות לקדש הקדשים. ונמצא השלחן והמנורה והמזבח מונחין בהיכל כמין סגול.

הלחם והוא נפסל, מסתבר שמקריבים לעולם את הבזיכים בשבת דוקא, ואם כן, יתכן והקטרת הבזיכים היא מסדרי עבודת השבת.

שנאמר בדברי הימים: **"ויעש את מנורת הזהב עשר כמשפטו, ויתן בהיכל, חמש מימין וחמש בשמאל"**.

ומפרשת הגמרא כי הא דכתיב "חמש בימין וחמש בשמאל" אין הכוונה שחמש מנורות היו בימין ההיכל בדרום וחמש משמאל בצפון.

אין תימר [אל תאמר] כן שהיו חמש בצפון וחמש בדרום.

והלא אין המנורה כשרה אלא כשהיא מונחת בדרום. **שנאמר** [שמות כו] **"ואת המנורה נוכח השלחן על ירך המשכן תימננה"**. והרי תימן הוא צד דרום. הרי שמקומה של המנורה הוא בדרום.

ואם כן, מה תלמוד לומר **"חמש מימין וחמש משמאל"**?

אלא, כוונת הכתוב היא, שחמש מנורות היו מימין מנורתו של משה [שנצטווה לעשותה במלאכת המשכן], וחמש משמאלה, וכולם בדרום היו.

ואף על פי כן, שהיו עשרה מנורות במקדש, לא היה מבעיר אלא את המנורה של משה בלבד. **שנאמר**: **"ומנורת הזהב ונרותיה לבער בערב בערב"**. מדכתיב מנורת זהב, שהיא לשון יחיד, משמע שרק מנורה אחת היה מבעיר.

רבי יוסי בי רבי יהודה אומר: על כולן היה מבעיר פעמים בזאת ופעמים בזאת. **שנאמר** בדברי הימים: **"ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור"**. ומשמע שכל המנורות היו עשויות לבער עליהם הנרות ולא רק מנורתו של משה.

כתיב בדברי הימים ב [ד יט]: **"ויעש שלמה את כל הכלים אשר בית האלהים, ואת מזבח הזהב, ואת השולחנות... ואת המנורות... והפרח והנרות והמלקחים — זהב הוא, מכלות זהב"**.

ומפרשת הגמרא מהו לשון **"מכלות זהב"**: **שהן כילו זהבו של שלמה מפני שהוצרך להרבה מאד זהב כדי לזקק ולהוציא ממנו זהב מזוקק בשיעור המספיק לעשות עשר המנורות כמבואר בבבלייתא דלהלן**.

תני רב יהודה בשם אסי: כשעשה שלמה המלך את מנורות המקדש היה שלמה נוטל אלף ככרי זהב ומכניסן לכור שיותך באש ויזדקק מן הפסולת, ומוציאן, ושוב מכניסם ומוציאם, עד שהוא מעמידן על ככר זהב אחד.

לקיים מה שנאמר במנורת משה **"ככר זהב טהור עשה אותה"**. דבעינן זהב טהור המזוקק מפסולת.

תניא אמר רבי יוסי בי רבי יהודה: מעשה במנורת המקדש שהיתה יתירה במשקלה על המנורה שעשה משה במדבר במשקל דינר זהב, והכניסוה לכור שמונים פעם ולא חסרה האש ממשקלה כלום.

ומקשינן: **ויאות?** וכי כך הוא באמת? והרי עינינו רואות שכאשר נותנים זהב בכור באש הוא נחסר?

ומשינינן: אכן כשנותנין זהב באש הוא נחסר ממשקלו. אך זהו דווקא עד דלא יקום על ברירה [כל עוד לא עמד הזהב על ברירותו], שלא נצרף ונזדקק כל צורכו, שאז היה חסר סגין [הוא מתחסר הרבה] על ידי האש.

ו. ו"לבונה". המתנדב לבונה למזבח היה נותן דמיה לשופר שכתוב עליו "לבונה".

ז. "זהב לכפרת" שבו היו נותנין המעות של מי שהתנדב זהב לציפוי קדש הקדשים, או שהתנדב זהב לכלי שרת, שאף הם קרויין "כפרת", שהרי בספר עזרא קרי למזרקי הדם "כפורי זהב", על שם שהכהן מקנח את הדם שאצבעו בשפת המזרק, בין הזאה להזאה, כמבואר בזבחים [כה א].⁽⁸⁰⁾

ועוד ששה שופרות היו לעולות נדבה. שכל מי שהפריש מעות לחטאתו או אשמו וקנה קרבנו ונשתיירו מן המעות, נותן את מותר המעות לשופרות הנדבה. וממעות אלו היו קונים עולות לקיץ המזבח כמבואר בהמשך משנתינו. שכשהיה המזבח בטל מקרבנות, היו מביאין משם עולות. והטעם שהוצרכו לששה שופרות למעות המותרות יבואר בגמרא.

ועתה מבאר המשנה את שימושם של אלו השופרות.

השופר שכתוב עליו "תקלין חרתיין" היו נותנים בו את השקלים החדשים שבכל שנה ושנה.

שכן מי שלא הביא שקלו באדר מביאו כל שעה שירצה עד לפני פרוס חג הסוכות, ונותנו לשופר זה, וכשמגיע זמן תרומת הלשכה מוציא הגזבר את השקלים מן השופר, ונותנם ללשכה כדי לתרום מהם כמבואר לעיל.

והשופר שכתוב עליו "תקלין עתיקין" שימש

אולם מן די קיים על ברריה, משעה שכבר עמד על ברירותו ונצרך כל צורכו, שוב אפילו מכניסין אותו שמונים פעמים לאש לא חסר כלום.

הלכה ד מתניתין:

בתחילת הפרק נתבאר במשנה שהיו שלשה עשר תיבות העשויות כמין שופר, צרות מלמעלה ורחבות מלמטה, והיו קרויין שופרות. ובהם היו נותנים את המעות המיועדות לקרבנות ציבור ויחיד לסוגיהם השונים. וכל שופר שימש למטרה שונה. ומשנתינו באה לפרש את שמותם של אלו השופרות, ולמה היו משמשים.

שלשה עשר שופרות היו במקדש — בעזרה, וכתוב עליהם שמותם. ואלו הם:

א. "תקלין חרתיין" [שקלים חדשים] שבו היו נותנים את השקלים החדשים שתורמין הציבור בכל שנה כמבואר להלן במשנתינו.

ב. ו"תקלין עתיקין" [שקלים ישנים] ויבואר להלן במשנה.

ג. "קניין" יתבאר להלן.

ד. ו"גזולי עולה" יתבאר להלן.

ה. "עצים" המתנדב להביא עצים למערכה היה נותן דמיהם בשופר שכתוב עליו "עצים", ואחר כך היו לוקחים הכהנים מעות אלו וקונים בהם עצים למערכה.

80. ביומא נה ב ובתמורה כג ב פירש רש"י שהמזרקות של הדם, שהן כלי שרת נקראות

למי שלא הביא שקלו אשתקד [בשנה שעברה], שדינו שיהא שוקל לשנה הבאה, והיה נותנו בשופר "תקלין עתיקין".

וממעות אלו לא היו מביאין קרבנות ציבור כיון שהקרבנות דינם לבא מתרומת הלשכה של שנה זו ואילו שקל זה ניתן עבור השנה החולפת, אלא היו הולכין לשיירי הלשכה והיו עושין מהם הרבה מצורכי המקדש, כמבואר לעיל פרק ד משנה ב.

השופר שהיה כתוב עליו "קנינין" — הן תורים גדולים. ומי שנדר או נדב להביא תורים למזבח היה נותן את דמיהם לשופר שכתוב עליו "קנינין", ובמעות הללו היו קונים עבורו הכהנים תורים ומקטירין אותם עבורו.

ו"גוזלי עולה" הן בני יונה קטנים, שהנודר או נודב בני יונה קטנים היה נותן דמיהם לשופר שכתוב עליו גוזלי עולה.

וכולן — שני השופרות של קנין וגוזלי עולה, אין מביאין מדמיהם אלא עולות, דברי רבי יהודה — הסובר, שלא היו שופרות אלא לקיני נדבה, וקנינין הבאים בנדבה הינם עולות בלבד ואין בהם חטאות.

אבל לקיני חובה, כגון, קן של זב או זבה

ויולדת עניה, המחויבים להביא קן עופות, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, לא היה שופר כלל. אלא, היו נותנים את המעות או העופות ישירות ליד הכהן, ובגמרא יבואר טעמו.

וחכמים אומרים: לא היה שופר אחד לתורים נדבה ושופר אחד לבני יונה הבאים בנדבה.

אלא, השופר שכתוב עליו "קנינין" היו נותנים בו דמי קיני חובה, בין לתורים ובין לבני יונה, ומביאים מכל קן [זוג] אחד חטאת ואחד עולה. (81)

והשופר שכתוב עליו "גוזלי עולה" היה מיועד לקני נדבה בין לתורים ובין לבני יונה קטנים ומביאים מכולן עולות בלבד, כדין קני נדבה שהם עולות בלבד.

במשנתינו מבואר שהיו שלשה שופרות נוספים: לנודב עצים או לבונה או זהב, שנותן דמיהם בשופרות אלו. ואגב זאת מפרשת המשנה מהו השיעור שצריך ליתן הנודר עצים, זהב, ולבונה, ולא פירש כמה.

האומר "הרי עלי עצים למזבח", ולא פירש כמה עצים, לא יפחות משני גזירין [חתיכות עץ גדולות], כאותן הגזירין שהיו עורכים על גבי המזבח לקרבן התמיד.

הקדשים.

81. הקשה המקדש דוד [יב א] כיצד שמים את המעות של הקינים בשופרות והכהן מקריבם, והרי צריך לעמוד בעל הקרבן על קרבנו.

ובפירות תאנה הביא את דברי התו"ט לקמן וזו שתיריך שהמעמדות שעמדו במקדש עמדו גם עבור הקרבנות של אנשים יחידים.

"כפורי זהב" [כלשון הכתוב בספר עזרא פרק א].

ואילו רש"י במסכת תמורה בפירושו הראשון ביאר שהם כלים המצופין זהב, שהם קדשי בדק הבית [ולא כלי שרת]

והמקדש דוד [ב ב בסוף] הביא תוספתא פ"ג מ"ה שה"כפורת" היא ריקועי פחים לבית קודש

ממעות שנותרו ממה שהפריש לקרבן חטאת או אשם — ילקח בו עולות.

הבשר מוקטר כולו **לשם**, והעורות מתחלקים לכהנים ובלא דרשה זו לא היינו יודעים שאפשר להביא עולות מכסף שהופרש לחטאת ואשם.

ונמצאו שני הכתובים הנזכרים קיימים.

כיון שהפסוק הזה לא מדבר בקרבן אשם אלא בעולה הבאה ממותר אשם מיושבים שני המקראות:

אשם לה' — הוא הבשר, שמוקטר כליל.

אשם לכהן — הוא העור. שדינו כאשם הניתן לכהנים בכך שהעורות מתחלקים לכהנים.

והיכן מצינו שדרש כן יהוידע?

ואומר [מלכים ב יב יז]: דקאמר יהוידע:

"כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה' לכהנים יהיו".

ואי אפשר לפרש כפשוטו שהכסף המופרש לחטאת ולאשם ינתן לכהנים, שהרי צריכים לקנות בו את הקרבנות שלשם הופרשו ולהקריבם.

אלא, כוונת הכתוב לומר, שהכסף הנותר ממעות שהפרישו חייבי חטאות ואשמות לקניית קרבנותיהם, לא היו משתמשים בו לבית ה' לבדק הבית, אלא היו נותנים אותו לכהנים, והם היו קונים בו עולות נדבה, שדין עורותיהן הוא כדין עורות החטאת והאשם שניתנים לכהנים.

האומר הרי "עלי להביא לבונה", ולא פירש כמה, **לא יפחות מקומין לבונה**, שהוא שיעור הלבונה הבאה עם המנחה.

האומר "הרי עלי ליתן מטבע זהב לבדק הבית" ולא פירש איזה מטבע, **לא יפחות מדינר זהב**, שהיא מטבע קטנה של זהב.

ומפרשת המשנה מה היו עושים במעות שבששה שופרות שהיו לנדבה, שבאו ממותרות חטאות ואשמות.

נדבה — מה היו עושין בה?

לוקחין בה [במעות השופרות הללו] בהמות ומקריבין אותם עולות. והבשר לשם, שכולו מוקטר על המזבח כדין קרבן עולה, שמקטירין אותו כליל. והעורות של העולות מתחלקים לכהנים.

ומה שאמרנו שמעות אלו שנותרו מדמי חטאות ואשמות קונים בהם עולות והבשר מוקטר והעורות ניתנים לכהנים, למדים אנו דין זה מ"מדרשו של יהוידע כהן גדול" [שהיה בימי יהואש המלך].

זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול: כתיב בפרשת אשם תלוי, "אשם הוא, אשם אשם לה".

ולכאורה יש כאן סתירה בלשון הפסוק: שבתחילתו כתיב "אשם הוא", ומשמע שדינו כאשם ודאי, שהבשר ניתן לכהנים, כדכתיב "כחטאת כאשם תורה אחת להם". ובסוף הפסוק כתוב "אשם לה", ומשמע שכולו לה' כמו עולה. הא כיצד?

אלא זה הכלל בא הכתוב ללמדנו: כל קרבן שהוא בא משום חטא ומשום אשמה, דהיינו,

גמרא:

ומקשינן: והתניא:

במשנה מבואר שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם היה שופר במקדש למעות קיני חובה. ומבאר הגמרא טעמו של רבי יהודה, הסובר שלא היה שופר לקיני חובה.

א. יש חילוק בין קיני חובה לקיני נדבה:

הנדב קן עופות מביא שתי עולות, ואילו המחוייב להביא קן, כגון זב, זבה ויולדת עניה – מביא קרבנו שתי תורים או שני בני יונה, אחת לחטאת ואחת לעולה.

ב. מי שהפריש חטאתו או מעות לחטאתו ומת – דינו של הקרבן הוא במיתה, ודינם של המעות שילכו לים המלח. שכן הוא הדין: חטאת שמתו בעליה – תמות.

והיא אחת מ"חמשת חטאות המתות", שנאמרו בהלכה למשה מסיני.

תניא: אמר רבי יהודה: לא היה שופר של קינין בירושלים מפני התערבות. שחוששים שמא תמות אחת מהזבות או היולדות שנתנו מעותיהן בשופר לצורך קניית קרבנם, ונצא שחצי מעותיה שהופרשו לשם החטאת שבקרבנה צריכים ללכת לאיבוד בים המלח, כדין חטאות המתות.

וכיון שמעותיה של האשה המתה מעורבין בשופר עם שאר המעות של מחויבי הקינין, נמצאו דמי "חטאות המתות" מעורבות בהן, וכל המעות צריכות לילך לאיבוד.

ומפני חשש זה תיקנו שחייבי הקינין יתנו מעותיהן ליד הכהן והוא ישמר מעותיה של כל אחת בנפרד, ולא יתנו המעות בשופר.

א. יולדת צריכה שתביא קרבן במלאת ימי טהרה שלה, וקרבן זה הוא מתירה לאכול בקדשים.

וקרבנה: כבש לעולה ותור או בן יונה לחטאת, ואם עניה היא, מביאה שתי תורים או שני בני יונה [הנקראים "קן"], אחד לעולה ואחד לחטאת.

ב. הזבה, צריכה שתביא אחר שטהרה מטומאתה, שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, ובהבאתם היא מותרת לאכול בקדשים.

האשה שאמרה "הרי עלי קן תורים או בני יונה, ללידתי או לזיבתי" – מביאה דמי קן, ונותנתו בשופר, וסומכת על הכהנים שיקריבו בהן קינין בו ביום.

וטובלת טבילה נוספת לקדשים, מלבד הטבילה המטהרתה מטומאתה.

ואוכלת בקדשים לערב.

יח-ב

ואינה חוששת שמא נתעצל בהן הכהן ולא הקריבן בו ביום, לפי שחזקה על שליח שעשה שליחותו, וקנה קינין במעותיה והקריבן מיד.

וכן אין הכהן חושש שמא דמי חטאות מתות מעורבות בהן, אלא קונה קינין בכל המעות שבשופר ומקריבן.

הרי מבואר, שאין אנו צריכין לחוש שמא ימות אחד מבעלי הקרבן.